

آریامهر چپ نبود؛ دستورالعمل ۱۴ ماده ای امریکا او را چپ کرد!

محمد حسینی

۱۲ فوریه ۲۰۰۷ برابر با ۲۳ بهمن ماه ۱۳۸۵

چند روز پیش خانم فرح دیبا (پهلوی) در یک گفت و گوی تلفنی با یکی از خبرنگاران پیشین (درباری) در یکی از تلویزیون های لوس آنجلس که پرسیده بود " آیا شما در ادامه دوران دانشجویی خود پس از ازدواج با شاهنشاه نیز دارای تمایلات چپی بودید؟ " (نقل به معنی). چنین پاسخ داد که " اگر راستش را بخواهیم بدانیم شاهنشاه که به اصلاحات ارضی و دیگر اصلاحات مشابه دست زدند از من چپ تر بودند. (نقل به معنی).

حال به ترجمه یک مدرک غیر قابل انکار (دستورالعمل ۱۴ ماده ای امریکا به شاه) و منابعی اصلی انگلیسی آن که در پائین هر صفحه درج شده از کتاب تاریخ سیاسی بیست و پنج ساله ایران (از کودتا تا انقلاب) تألیف سرهنگ غلامرضا نجاتی در زیر نگاه می کنیم تا "چپ بودن آریامهر" را چنانکه سیاست امریکا به وی دیکته کرده بود دریابیم نه آنچنانکه خانم فرح دیبا به یاری خبرنگار خانه زاد دربار به مردم ایران تحویل میدهد:

بخش دوم

دستورالعمل چهارده ماده‌ای

در اواخر سال ۱۳۳۹ (اوایل سال ۱۹۶۱ میلادی) مقامات سیاسی ایالات متحده آمریکا اوضاع ایران و آینده کشور را نگران‌کننده توصیف کردند. جان. و. بولینگ^۱ تحلیلگر مسائل ایران، در وزارت امور خارجه آمریکا، دو گزارش^۲ نه صفحه‌ای درباره اوضاع سیاسی - اجتماعی ایران تهیه کرد. در گزارش اول، که در اواخر فوریه تنظیم شده بود، بولینگ به بررسی و تحلیل دقیق نیروهای اپوزیسیون ایران پرداخته و بی‌اعتباری روزافزون رژیم شاه را در میان طبقه متوسط تصریح کرده بود. وی ضمن توضیح درباره منافع که غرب در صورت پشتیبانی از ناسیونالیستهای طرفدار مصدق به دست خواهد آورد و تأکید بر وسعت پایگاه مردمی آنها، انتخاب این سیاست را به دلیل زیان‌های «احتمالی» آن به شرح زیر رد کرده بود:

- ۱) انحلال پیمان سنتو (CENTO).
- ۲) اخراج هیئتهای مستشاری نظامی آمریکا از ایران.
- ۳) متوقف ساختن برنامه‌های تثبیت اقتصادی جاری.
- ۴) کوشش در جهت دریافت پول بیشتری از کنسرسيوم نفت.
- ۵) لطمه دیدن شدید حیثیت و اعتبار جهانی ایالات متحده.
- ۶) فراهم شدن زمینه مساعد برای کمونیستها به منظور رخنه در رژیم.
- ۷) از دست دادن رأی دوستانه ایران در سازمان ملل.
- ۸) انتخاب سیاست بی‌طرفی مثبت از سوی ایران.
- ۹) قبول کمکهای دولت اتحاد جماهیر شوروی.^۲

1. John W. Bouling

2. J.W. Bouling, U.S. Department of States, NEA Greece, Turkey, Iran. «The Current Situation in Iran», pp. 8—9. This document is reproduce in part in Yonah Alexander and Allon Nance, eds., The United States and Iran (Fredrick, Md.: Aletheia Books, 1980), pp. 315—22.

سپس بولینگ به ارزیابی این سیاست پرداخته و می‌گوید «محتمل است بهای حاصل از انتخاب این سیاست (همکاری با مصدقی‌ها) در برابر نتایج درازمدت آن، که ایجاد پایگاه مردمی وسیعتر برای رژیم است، هماهنگ باشد، ولی به نظر نمی‌رسد که منافع حاصل از آن (برای ما) ارزش چندانی داشته باشد. به هر حال ارزیابی این انتخاب از جنبه امنیت ملی نیز باید مورد بررسی قرار گیرد.»

جان بولینگ در دومین گزارش تحلیلی خود، در تاریخ ۲۰ مارس ۱۹۶۱ (اسفند ۱۳۳۹) دستورالعملی طی چهارده ماده ارائه می‌کند تا محمدرضا شاه، به عنوان مشی سیاسی خود، مبارزه جامعه متوسط شهرنشین ایران را، که مخالفان اصلی رژیم او هستند، از مسیر خود منحرف کند.^۳ این چهارده اصل، زمینه برنامه اصلاحات شاه بود که سالها از آن به عنوان «انقلاب سفید»، سپس «انقلاب شاه و ملت» و بعدها، «سیاست مستقل ملی» یاد می‌کرد.

براساس توصیه وزارت خارجه آمریکا، شاه باید:

۱. روند نارضایتی موجود مردم ایران نسبت به خود را به سوی وزیرانش سوق دهد.
۲. خانواده سلطنتی را طرد کند، یا بیشتر آنها را به اروپا بفرستد.
۳. مسافرتهاى خارج از کشور را موقوف، و بازدیدهای داخلی را کمتر کند.
۴. نیروهای نظامی را به تدریج، به یگانهای کوچک پیاده و توپخانه ورزیده، که قادر به تأمین امنیت داخلی و عملیات ضد چریکی باشند، تبدیل کند.
۵. مستشاران نظامی آمریکایی را که در خدمت دولت ایران هستند، با استثنای تعداد کمی که در امور خدمات، بهداشت، آموزش و پرورش کار می‌کنند، به تدریج کاهش دهد.
۶. طبقه سنتی حاکم در کشور را، به دلیل فقدان احساس مسئولیت اجتماعی به طور علنی سرزنش کند.
۷. از رویه تظاهر به غربگرایی، که به اعتبار او لطمه وارد می‌سازد، دست بکشد.
۸. شیوه زندگی تجملی و پرزرق و برق متداول خود را تغییر دهد.
۹. به نشانه مقابله با زمینداران بزرگ، بخشی از برنامه تقسیم اراضی را با تبلیغات پرسروصدا اجرا کند.
۱۰. علیه کنسرسیوم نفت ژست تهدید برای دریافت امتیازات بیشتری بگیرد و

این طور وانمود کنند که کنسرسیوم نسبت به اقتدار و تصمیمات او تمکین نمی‌کند.
۱۱. فاسد جلوه دادن مقامات مملکت، بی‌آنکه اتهام فساد علیه آنها اثبات شده باشد.
۱۲. گماردن جمعی از شخصیت‌های میانه‌رو «مصدقی» در سمت‌هایی مانند وزارت دارایی و سازمان برنامه، به نحوی که هر چند عهده‌دار مسئولیتی هستند، ولی اقتدار و توانایی تغییر سیاست مملکت را نداشته باشند.

۱۳. انتشار بیان عملکرد و محاسبات سازمان بنیاد پهلوی و گماردن چند تن از «مصدقی» های میانه‌رو، به عنوان ناظر بر عملیات آن سازمان.

۱۴. تماس مستمر با خانواده‌های طبقه متوسط جامعه.^۴

به طوری که مشاهده می‌کنیم، چهارده ماده پیشنهادی بولینگ به صورت بخش اساسی برنامه رفورم محمدرضا شاه، طی دو سال بعد درمی‌آید. بولینگ اذعان می‌کند بیشتر این مواد، جنبه عوامفریبی داشت و هضم آن برای غریبه‌ها نیز دشوار بود. وی در عین حال می‌گوید: «شاه از زیرکی و نیرنگبازی و حيله گری بهره‌مند بود.»^۵

در همین اوان — بهار ۱۳۴۰ — کارشناسان مسائل سیاسی، در سطوح دیگری از تشدید آشفتگی‌ها در ایران، ابراز نگرانی می‌کنند. در تاریخ ۲ آوریل ۱۹۶۱ (اردیبهشت ۱۳۴۰) یک هفته قبل از مصاحبه «خروشچف - والتر لپمن» پروفیسور، یانگ ت. - کویتلر^۶ استاد دانشگاه پرینستون، نتیجه سفر تحقیقاتی خود را به ایران، از طریق و.و. رستو^۷ مشاور پرزیدنت کندی، به کاخ سفید فرستاد. یانگ در این گزارش اوضاع ایران را بسیار نگران کننده توصیف کرده و گفته بود:

«رژیم ایران، به نظر بسیاری از مردم آن و نیز به تعبیر آنهایی که زبان خارجی می‌دانند، رژیم فاسد، مرتجع و آلت دست امپریالیسم غرب (بخصوص انگلیس و آمریکا) درحقیقت، مردم ایران اعتقاد دارند که کمک‌های نظامی و اقتصادی ایالات متحده آمریکا، حایلی است برای حفظ رژیم، و گواه بارزی است بر تأیید دولت آمریکا از نظام موجود. افزون بر این، چون رژیم مزبور تقریباً همه نیروهای اپوزسیون معتبر را سرکوب کرده، حتی محافظه کاران منصف و نیز شمار بسیاری از ایرانیان به این نتیجه رسیده‌اند که فقط کمونیسم می‌تواند وضع موجود را تغییر دهد. اکثریت ایرانیان، به دلایل تاریخی مخالف روسیه هستند و باز، به

4. Ibid; pp. 222—29. 5. Ibid; p. 8.

6. Young T. Cuytler 7. W. W. Rostow

دلایل ایدئولوژیکی، طرفدار غرب می‌باشند، همچنین از جهاتی از آمریکا هواداری می‌کنند. ایالات متحده آمریکا، در نیم قرن گذشته، بارها حسن نیت و دوستی صادقانه خود را برای حفظ استقلال و آزادی ایران به ثبوت رسانده است.^۸

گزارش کویلتریانگ به کاخ سفید، شامل پیشنهادات سیاسی، شبیه توصیه‌های جان بولینگ به محمد رضا شاه بود. از قبیل: کاستن تشریفات درباری، تظاهر به طرفداری از طبقه متوسط، فرستادن خانواده سلطنتی به خارج از کشور؛ امکان رسیدگی به عملیات بنیاد پهلوی از طرف مردم؛ انتصاب چند تن از شخصیت‌های «مصدقی» مورد اعتماد جامعه در رأس سازمان‌های مهم دولتی، مانند وزارت دارایی، سازمان برنامه؛ اجرای فوری و گسترده طرح‌های اصلاحات اجتماعی و برنامه اصلاحات ارضی.^۹

8. Eagle and Lion; p. 135 (Personal copy of letter from T.Cuyler Young paper, By: James A Bill. Eagle and Lion), p. 135.

9. Ibid; p. 135.